

Л. П. Михайлина

(Київ)

ОБЩИННІ ЦЕНТРИ В СИСТЕМІ ПОЛЮДДЯ ЛІТОПИСНИХ КНЯЖІНЬ

У статті на підставі письмових та археологічних джерел розглянуто роль общинних центрів як опорних пунктів полюддя у літописних княжіннях східних слов'ян.

Ключові слова: община, племена, соціальний організм, протодержава, княжіння, князь, городище, полюддя.

Письмові джерела засвідчують існування у східних слов'ян напередодні утворення Київської держави племінних княжінь. Зокрема, літописець Нестор вказує: «А по сих братах [Кий, Щек, Хорив — Л. М.] почав рід їхній держати княжіння в полях. А в деревлян [було княжіння] свое, а дреговичі [мали] свое, а словени — свое в Новгороді» (Літопис Руський 1984, с. 6). Вчені схильні вважати, що всі східнослов'янські племінні об'єднання мали свої окремі княжіння (Бахрушин 1938, с. 90; Тимошук 1999, с. 10; Толочко 2005, с. 66—67) і були об'єднаннями політичними (Пашуто 1965, с. 83—84; Толочко 1992, с. 22).

Основою соціальної організації племінних княжінь була великосімейна община-верв, що визначило організацію їхнього управління та засоби реалізації владних повноважень. Первинною ланкою общини була велика сім'я, що являла собою мінімальну общину. Декілька великих сімей одного селища складали медіальну общину, а сукупність декількох селищ утворювали максимальну общину (Першиц 1978, с. 142, 154). Зазначені типи общин простежуються в матеріалах археологічних досліджень. Так, колективна садиба великої сім'ї відповідає мінімальній общині, селище з декількома садибами — медіальній общині, а гніздо поселень — общині максимальній.

Гнізда поселень характерні для всієї території поширення східнослов'янських старо-

житностей (Ляпушкин 1968, с. 128; Мавродин, Фроянов 1978, с. 131; Михайлина 2007, с. 159—170; Приходнюк 1980, с. 18; Рафалович 1972, с. 51; Русанова 1973, с. 8—9; Седов 1960, с. 30—34; Тельнов 2003, с. 167—168; Тимошук 1990, с. 144—183). Вони мали достатньо складну структуру, до якої входило декілька селищ, а також городища, святилища і могильники (Седов 1960, с. 30—34).

Об'єднуючим ядром максимальної общини були общинні центри. Традиційно роль таких центрів відводять городищам. Однак, відомі гнізда поселень, де городища не виявлені, а у деяких з них виявлено два городища, які відносяться до різних типів (городища-сховища, городища — адміністративно-господарські центри, городища-святилища) (Тимошук 1990, с. 32—55). Наявність різних типів городищ, а також їхня відсутність у деяких гніздах поселень пояснюється різним рівнем розвитку вождівств (Баран 2004, с. 39—40; Баран, Баран 2002, с. 358).

Структура общинних центрів, що включали в себе городища, була складнішою. Городища займають особливе місце серед звичайних селищ і відрізняються від останніх наявністю дерев'яно-земляних укріплень (окрім городищ-святилищ, про що мова йтиме далі) й іншими топографічними умовами розташування, оскільки влаштовувалися з урахуванням захисних форм рельєфу. Спільним для всіх типів городищ є наявність довгих будинків громадського користування. Б.О. Рыбаков вважав їх місцями зборів і трапез, де приносили жертви, поїдали жертвоне м'ясо, пили священне пиво і обговорювали справи племені (Рыбаков 1951, с. 35; 1953, с. 112). Ю.В. Кухаренко вбачав у них праобраз контин, відомих за письмовими

джерелами у західних слов'ян більш пізнього часу (Кухаренко 1960, с. 120—121).

Детальні відомості про контини містяться у «Життєписі Отгона Бамбергського» (Жизнеописание Отгона Бамбергского 1953, с. 41—42). Вказане джерело відноситься до XII ст., однак, повідомлення хроніста про збереження в цих будинках традицій, запроваджених предками, робить слухним зауваження Б.О. Тимощука, про те, що вказані звичаї склалися значно раніше, ніж свідчення про них потрапили на сторінки хроніки. Аналізуючи текст хроніки, дослідник дійшов висновку, що вона визначає чотири основні функції будинків-контин. По-перше, вони слугували сховищами общинних запасів і цінностей (сюди «за старим звичаєм предків, приносилися законом визначена десятина... тут зберігалось... різне дорогоцінне начиння»); по-друге — місцями народних зборів («всередині них скрізь розставлені були лавки і столи, тому що тут відбувалися наради і збори громадян»); по-третє — місцями релігійно-обрядових церемоній («знатні і сильні люди тут ворожили»); по-четверте — місцями спільних бенкетів-братчин («у певні дні й години вони збиралися, щоб пити») (Тимощук 1990, с. 35).

Будинки-контини відомі за матеріалами археологічних досліджень. Довгі будинки мали великі розміри (500 м² і більше). Всередині будинків, у їхній долівці, виявлені ямні тілопальні поховання (Ревне, Біла), що свідчать про здійснення тут релігійних обрядів, пов'язаних з культом предків. Тут же виявлено велику кількість ритуально розбитого посуду, що використовувався під час громадських пирів-братчин. Поряд з довгими будинками (Добринівці) виявлені великі ями-погреби, які, очевидно, були общинними сховищами (Тимощук 1990, с. 35).

Більш ранніми городищами, відомими з часів праякої культури (Зимно) (Ауліх 1972), були городища, на укріпленому майдані яких не було звичних стаціонарних жител-напівземлянок, через що вони одержали назву городища-сховища (Тимощук 1990, с. 32—39). За оборонними стінами таких городищ у випадку зовнішньої небезпеки знаходило захист населення навколишніх селищ. Городища-сховища не обмежувалися лише військово-оборонними функціями. Вони були центрами громадського життя общини, про що свідчать виявлені тут вздовж оборонних стін довгі будинки громадського користування. Біля городищ-сховищ, в однакових з ними топографічних умовах, розташовані невеликі селища. Вони виділені в окремий тип і одержали назву «селища-супутники городищ» (Тимощук 1990, с. 37—39), що вказує на їхнє особливе відношення до городищ у порівнянні з іншими рядовими селищами. Очевидно, за умов відсутності на городищах постійно проживаючого населення, мешканці селищ-супутників дбали про охорону цих об-

щинних центрів і підтримували порядок на них, що могло передбачати їхній певний щабель у ієрархії общини. Уяву про структуру общинного центру дають матеріали найбільш дослідженого Рашківського гнізда поселень, що складалося з 6 селищ і городища. Тут простежуються два полюси общинного центру. Один з них складався з городища-сховища і його селища-супутника, а другий являло найближче до городища селище Рашків I, де виявлено значні осередки ремісничого виробництва (Баран 2004, с. 40—41).

Складнішим виявився общинний центр Ревнянського гнізда поселень IX ст., у складі якого було два розташованих поряд городища. Городище Ревне I мало вільний від житлової забудови укріплений майдан, перед яким з напільного боку розміщувалося селище-супутник. На укріпленому майдані городища знаходився тілопальний могильник, спільне місце кремації та культовий майданчик. Городище Ревне II знаходилося неподалік від попереднього. Воно було забудоване житлами-напівземлянками, ремісничими майстернями й іншими господарськими спорудами.

Більш високого рівня були центри вождівств, що включали городища із щільною забудовою укріпленого майдану житлами-напівземлянками, ремісничими майстернями й іншими спорудами господарського призначення. Вони означені як городища — адміністративно-господарські центри (Тимощук 1990, с. 40—44). Очевидно, за оборонними стінами таких городищ мешкав вождь і його оточення, а також зосереджувалося ремісничє виробництво, що працювало на забезпечення потреб верхівки вождівства.

Городища-сховища і городища — адміністративно-господарські центри, маючи достатньо потужні дерев'яно-земляні фортифікації, виконували військово-оборонні функції, що не можна сказати про городища-святилища. Останні не мали дерев'яних оборонних стін, а на їхніх валах і на дні ровів, що оточували центральну частину святилища — капища, розташовувалися ритуальні вогнища (Тимощук 1990, с. 45—55). Городище-святилище досліджуваного часу, яке входило до складу Добринівського гнізда поселень (Подністров'я) виявлено у с. Ржавинці (Тимощук 1990, с. 156). У структурі гнізда поселень воно разом із Добринівським городищем складають єдиний його центр, де адміністративно-господарські і оборонно-військові функції виконувало Добринівське городище, а Ржавинське городище-святилище було сакральною складовою центру.

Максимальна община пов'язується з племенем (Семенов 1966, с. 88—106; Козлов 1967, с. 104; Куббель 1986, с. 145), що являло собою самодостатній соціальний організм, який міг існувати і розвиватися незалежно від інших. Це проявлялося у виробництві необхідних ма-

теріальних благ, біологічному (народження нового покоління) та соціальному (передача соціально-культурних цінностей і традицій) відтворенні. У племені поєднується етнічна спільність з політичною структурою на чолі з визнаним вождем (Васильєв 1981, с. 158—160). Такою політичною структурою є племінна протодержава-чіфдом, або вождівство (від англ. chief — вождь), що має централізоване управління, спадкову ієрархію правителів і знаті, але при існуючій соціальній і майновій нерівності ще не має такого атрибуту держави, як легалізований апарат примусу (Service 1975, р. 25; Васильєв 1980, с. 182—186). Сучасна етнологія вбачає у вождівстві універсальну політичну структуру й обов'язковий етап суспільного розвитку (Васильєв 1981, с. 175).

Племена об'єднувалися у союзи і утворювали складні вождівства, відомі з літописних повідомлень як племінні князівства. Створення союзу племен було вже підготовкою до переходу до державності (Рыбаков 1982, с. 316). Князівства мали централізовану багатоступеневу організацію управління. Аналізуючи арабські джерела Б.О. Рыбаков дійшов висновку, що князівства склалися з окремих племен на чолі з князями. Верховна влада у князівстві належала князю князів — світлому князю, який був сюзереном племінних князів (Рыбаков 1982, с. 275—276) і здійснював свої повноваження шляхом полюддя — щорічного об'їзду союзних племен. Полюддя являло собою інструмент здійснення князем своїх владних повноважень (Кобыщанов 1995, с. 236—253). Під час полюддя князь здійснював декілька функцій — політичну (демонстрував міць князівської влади і непорушність своїх володінь), економічну («кормління», «гостіння» і збір данини з підлеглого населення), судову (вершив суд, припиняв конфлікти між общинами і племенами) і сакральну (забезпечував магічними діями та ритуальними жертвоприношеннями прихильність богів до своїх підлеглих).

Полюддя у східнослов'янських землях засвідчене арабським географом Ібн-Русте (IX — поч. X ст.): «Цар щорічно об'їжджає їх (слов'ян). І якщо у когось із них є дочка, то цар бере по одній із її суконь в рік, а якщо син, то також бере по одній сукні в рік. У кого ж немає ні сина, ні дочки, той дає по одній із суконь жінки або рабині» (Новосельцев 1965, с. 389). Цей вид данини, очевидно, відповідає певній кількості хутра, необхідного для виготовлення одягу (Рыбаков 1982, с. 278), або означає подарунок, підношення (Заходер 1967, с. 127; Тимошук 1999, с. 47). Відомості про східнослов'янське полюддя містяться у творі Константина Багрянородного «Про управління імперією»: «Зимовий і суворий образ життя цих самих Русів такий. Коли настає листопад місяць, князі їхні одразу виходять зі всіма Русами з Києва і відправляються в полюддя, що називається «кружлянням», а

саме — в Славині вервіанів (древлян), другу-вигів (дреговичів), кривичів, северіїв (сіверян) і інших слов'ян, які є пактіотами (данниками) росів. Кормлячись там на протязі всієї зими, починаючи з квітня, коли розтане лід на річці Дніпрі, повертаються вони до Києва» (Константин Багрянородный 1989, с. 51). Таким чином, полюддя відбувалося з листопада по квітень, і разом з князем у ньому брала участь дружина.

«Кружляння» або круговий об'їзд підвладних племен передбачав зупинки і тимчасове перебування — «гостіння» учасників полюддя у певних визначених місцях — станах (становищах). Такими, очевидно, виступали городища — центри максимальної общини. Максимальна община, як зазначалося вище, ідентифікується з племенем і на археологічному рівні відповідає гнізду поселень.

Для прийому значної кількості гостей становило повинно було мати печі для випічки хліба, жорна, кузню тощо (Рыбаков 1982, с. 324). З цього приводу показовими є виявлені на городищах жорнові камені, ремісничі майстерні з вогнищами і кам'яними робочими майданчиками, а на городищі Ревне I досліджена велика господарська будівля, в якій виявлено дев'ять розташованих в ряд нішоподібних печей, що призначалися для випічки хліба (Тимошук 1982, с. 51—53). Можливо місця «гостіння» були зародками погостів, саму назву яких, ймовірно, слід виводити з «гостіння» — погостити, а звідси — погост. О.П. Моця припускає, що на ранньому етапі князівства східнослов'янських земель погости були необхідними на всіх територіях. Їхні функції могли виконувати старі племінні центри різного ступеня значимості (Моця 2003, с. 200).

Утримання князя та його свити («гостіння»), доставка («повоз») зібраної данини до станів та її перерозподіл складали економічні функції полюддя. До них слід віднести також торгівлю, оскільки значну частину зібраних під час полюддя виробів використовували саме у торгівлі.

Економічні функції були вагомими, але не єдиними у полюдді, яке являло собою поліфункціональний комплекс (Кобыщанов 1995, с. 236—253).

Щорічним об'їздом на чолі озброєного супроводу — дружини — князь зміцнював свій авторитет і вірність підданих, а отже — свою владу в цілому на підвладних землях племінного князівства. Навіть в умовах існування держави, що характеризувалася значно вищим рівнем організації системи управління і васальною залежністю місцевої верхівки від глави держави, останній постійно об'їжджав свої володіння для демонстрації сили своєї влади. З цього приводу влучно виглядає характеристика М. Блока політичної функції європейського полюддя IX—XI ст.: «Управляти державою, сидячи у палаці, було неможливо; щоб утримати державу

в руках, треба було безперестанно роз'їжджати по ній у всіх напрямках» (Блок 1973, с. 118).

Особа князя язичеської доби мала характер сакрального Символу (Васильєв 1980, с. 183; Толочко 1990, с. 52—54; Толочко 1992, с. 15—22), який втілював у собі космічний порядок і благодать підвладного йому люду (Толочко 1990, с. 54; Толочко 1992, с. 15; Балушок 1994, с. 113—115), що надавало полюддю ритуальної магічної релігійної значимості.

Полюддя відбувалося у вигляді ритуального переміщення по колу — рух «посолонь» — по ходу сонця (Рыбаков 1982, с. 321; Кобыщанов 1995, с. 247; Балушок 1994, с. 114; Тимошук 1999, с. 49; Топоров 1983, с. 266) або «кружляння» за Константином Багрянородним (Константин Багрянородный 1989, с. 51), і мало на меті освоєння певної просторової ділянки, перетворення її в «свою», обжиту, відмежовану від ворожих, несомісних сил, від «нечистої сили» (Балушок 1994, с. 113—114). За умов тогочасної архаїчної уяви про періодичне формування нового простору і нового часу, щорічні кругові переміщення символізували набуття заново або підтвердження прав князя на підвладній йому землі (Толочко 1990, с. 52; Балушок 1994, с. 114).

Під час полюддя князь здійснював жертвоприношення язичеським богам на городищах-святилищах — значних культових центрах. Прикладом такого культового центру слугує відоме Ржавинське городище-святилище, що складалося із сакральної частини, де стояв ідол, і громадської з довгими будинкам — континами. Очевидно, на сакральній частині князь реалізував свої жрецькі функції, здійснюючи жертвоприношення язичеському божеству. Після здійснення визначених обрядів князь з оточенням і місцеві мешканці бенкетували і розважалися у довгих будинках — континах. Такий порядок засвідчений Гельмольдом у «Слов'янській хроніці»: «Когда сообразно с обычаем заканчивается жертвоприношение, народ принимается за пиры и развлечения» (Гельмольд 1963, с. 42).

Духовному і соціальному зближенню князя з підлеглими, очевидно, сприяла також його ймовірна участь у обрядах, пов'язаних із шануванням культу предків. Такі дії могли проходити на могильниках, а також у довгих будинках — континах городищ, у долівках яких виявлені поховання, що, з огляду на їхнє місцезнаходження, можливо належали знатним предкам місцевої громади. Своєю участю у різноманітних культових церемоніях князь передавав землі, яку відвідував, а також її населенню частку своєї сакральної благодаті (Балушок 1994, с. 115). Приїзд князя був бажаний, оскільки магічно впливав на прихильне ставлення небес до його народу (Толочко 1990, с. 54), а його несприбуття в призначене місце полюддя вважалося поганою прикметою і могло

негативно позначитися на важливих сторонах життя населення, зокрема врожайності нив і поголів'ї худоби (Тимошук 1999, с. 61). Віра у сакральну природу князя і магічні зв'язки його тіла з життям підлеглого народу збереглася у східнослов'янському середовищі до середини XII ст. (Толочко 1992, с. 16).

Важливу складову полюддя становила судова функція. Ібн Русте у своєму творі «ал-Ал'ак ан-нафиса», де мова йде про в'ятичів, зазначав: «І якщо спіймає цар в країні своїй злодія, то або наказує його задушити, або віддає під нагляд одного із правителів на окраїнах своїх володінь» (Новосельцев 1965, с. 389). Однак, більшого значення мало князівське правосуддя щодо залагодження постійних конфліктів між общинами і окремими племенами, що збільшувало престиж і зміцнювало владу правителя на місцях (Кобыщанов 1995, с. 246—247).

Таким чином, князь князів (світлий князь) реалізував свою владу у княжінні шляхом полюддя, яке відбувалося у вигляді щорічного кругового об'їзду підвладних племен. Пунктами перебування князя та його свити були племінні центри — городища, які були зародками погостів. За оборонними стінами племінних центрів можна було розмістити значну кількість учасників полюддя, організувати їхнє безпечне перебування («гостіння») і збереження зведеної сюди данини. Тут відбувалося «кормління», а також різноманітні зустрічі князя з місцевою громадою, покликані забезпечити реалізацію політичної, економічної, сакральної та судової функцій полюддя.

Ауліх В.В. Зимнівське городище. — К.: Наукова думка, 1972. — 124 с.

Балушок В.Г. Полюддя: прагматична дія і ритуал // УІЖ. — 1994. — № 1. — С. 113—116.

Баран В.Д., Баран Я.В. Походження українського народу. — К.: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2002. — 406 с.

Баран Я.В. Слов'янська община. — Київ; Чернівці: Зелена Буковина, 2004. — 192 с.

Бахрушин С.В. «Держава Рюриковичей» // ВДИ. — 1938. — № 2. — С. 88—98.

Блок М. Апологія истории или Ремесло историка. — М.: Наука, 1973. — 232 с.

Васильєв Л.С. Становление политической администрации (от локальной группы охотников и собирателей к протогосударству-чифдому) // Народы Азии и Африки. — 1980. — № 1. — С. 172—185.

Васильєв Л.С. Протогосударство-чифдом как политическая структура // Народы Азии и Африки. — 1981. — № 6. — С. 157—175.

Гельмольд. Славянская хроника. — М.: Изд-во АН СССР, 1963. — 299 с.

Жизнеописание Оттона Бамбергского // Хрестоматия по истории средних веков / Под ред. Н.П. Грацианского и С.Д. Сказкина. — М., 1953. — Изд. 3-е. — Т. 1. — С. 40—43.

Заходер Б.Н. Каспийский свод сведений о Восточной Европе. — М.: Наука, 1967. — Т. 2. — 212 с.

Кобыщанов Ю.М. Полюдь: явление отечественной и всемирной истории. — М.: РОССПЭН. — 1995. — 320 с.

- Козлов В.М. О понятии этнической общности // СЭ. — 1967. — № 2. — С. 100—111.
- Константин Багрянородный. Об управлении империй (текст, перевод, комментарий) [под ред. Г.Г. Литаврина и А.П. Новосельцева]. — М.: Наука, 1989. — 496 с.
- Куббель Л.Е. Племя // Свод этнографических понятий и терминов. Социально-экономические отношения и соционормативная культура [под ред. Ю.В. Бромлея и Г. Штрабаха]. — М., 1986. — С. 144—146.
- Кухаренко Ю.В. Памятники пражского типа на территории Приднепровья // *Slavia Antiqua*. — 1960. — VII. — С. 112—124.
- Літопис Руський за Іпатським списком. / Пер. з давньорус. Л.Є. Махновця. — К.: Дніпро, 1989. — XVI + 591 с.
- Ляпушкин И.И. Славяне Восточной Европы накануне образования древнерусского государства (VIII—I-я пол. IX в.) // МИА. — 1968 — № 152. — 192 с.
- Мавродин В.В., Фроянов И.Я. Об общественном строе восточных славян VIII—X вв. в свете археологических данных // Проблемы археологии. — Л., 1978. — Вып. II. — С. 125—132.
- Михайлина Л.П. Слов'яни VIII—X ст. між Дніпром і Карпатами — К., 2007. — 300 с.
- Моця О.П. Погости в системі давньоруських населених пунктів // Археологічні студії. — 2003. — Вип. 2. — С. 199—203.
- Новосельцев А.П. Восточные источники о восточных славянах и Руси VI—IX вв. // Древнерусское государство и его международное значение. — М., 1965. — С. 355—419.
- Пащито В.Т. Особенности структуры Древнерусского государства // Древнерусское государство и его историческое значение. — М.: Наука, 1965. — С. 77—127.
- Першиц А.И. Проблема типологизации общины в до-революционной русской и советской историографии // Очерки истории русской этнографии, фольклористики и антропологии. — 1978. — Вып. VIII. — С. 142—156.
- Приходнюк О.М. Археологічні пам'ятки Середнього Подніпров'я VI—IX ст. н. е. — К.: Наук. думка, 1980. — 152 с.
- Рафалович И.А. Славяне VI—IX веков в Молдавии. — Кишинев, 1972. — 224 с.
- Русанова И.П. Славянские древности VI—IX вв. между Днепром и Западным Бугом // САИ. — 1973. — Вып. Е1—25. — 99 с.
- Рыбаков Б.А. Раскопки во Вщиже в 1946—1949 гг. // КСИИМК. — 1951. — Вып. 38.
- Рыбаков Б.А. Стольный город Чернигов и удельный город Вщиж // По следам древних культур: Древняя Русь. — М., 1953.
- Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XII—XIII вв. — М.: Наука, 1982. — 592 с.
- Седов В.В. Сельские поселения центральных районов Смоленской земли (VIII—XV вв.) // МИА. — 1960. — № 92. — 159 с.
- Семенов Ю.И. Категория «социальный организм» и ее значение для исторической науки // Вопросы истории. — 1966. — № 8. — С. 88—106.
- Тельнов Н.П. Восточнославянские древности Днестровско-Прутского междуречья VIII—X вв. // *Stratum plus*. — 2003. — № 5. — с. 142—263.
- Тимощук Б.О. Давньоруська Буковина. — К.: Наукова думка, 1982. — 206 с.
- Тимощук Б.О. Восточнославянская община. — М.: Наука, 1990. — 192 с.
- Тимощук Б.О. Східні слов'яни VII—X ст.: полюддя, язичництво, початки держави. — Чернівці: Прут, 1999. — 176 с.
- Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. — К.: Наукова думка, 1992. — 224 с.
- Толочко О.П. До питання про сакральні чинники становлення князівської влади на Русі IX—X ст. // Археологія. — 1990. — № 1. — С. 51—63.
- Толочко П.П. Древнерусская народность: воображаемая или реальная. — СПб: Алетейя, 2005. — 218 с.
- Топоров В.Н. Пространство и текст // Текст: семантика и структура. — М., 1983. — С. 227—284.
- Service E. *Origins of the State and Civilization*. — New-York, 1975. — 361 s.

Л. П. Михайлина

ОБЩИННЫЕ ЦЕНТРЫ В СИСТЕМЕ ПОЛЮДЬЯ ЛЕТОПИСНЫХ КНЯЖЕНИЙ

В статье показана роль племенных центров как опорных пунктов полюдья в летописных княжениях восточных славян. Такими пунктами являлись городища, за оборонными стенами которых обеспечивалось безопасное пребывание значительного количества участников полюдья и сохранность свезенной сюда дани. Тут проходили различные встречи князя с местными общинами, целью которых была реализация политической, экономической, сакральной и судебной функций полюдья.

L. P. Mykhailyna

COMMUNAL CENTERS IN THE SISTEM OF POLYUDYE OF ANNALISTIC REIGNINGS

In the article is showed the role of tribal centers like basic points of Polyudye in the annalistic reigning of eastern slavs. Such points were sites of ancient settlements, defensive walls of which ensured a safety stay for a fair quantity of Polyudye's participants and preservation of tribute, that was brought here together. A prince met here together local communities on purpose to realize political, economical, sacral and judicial functions of Polyudye.